

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

ГРІНЧЕНКО Тетяна Дмитрівна

УДК 378.2 : [37.011.3-051 : 78]

**ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО ДОСВІДУ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ
В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Брилін Борис Андрійович,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла
Коцюбинського, кафедра музикознавства та
інструментальної підготовки, професор,
м.Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Падалка Галина Микитівна,
Національний педагогічний
університет імені М.П.Драгоманова,
кафедра фортепіанного виконавства
та художньої культури, професор,
м. Київ; кандидат педагогічних наук, доцент

Василевська-Скупа Людмила Павлівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла
Коцюбинського, кафедра хорового мистецтва та
методики музичного виховання, доцент, м.Вінниця.

Захист відбудеться 18 жовтня 2011 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м.Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розіслано 16 вересня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М.Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. На шляху соціально-економічних і культурних перетворень, що ведуть до радикального оновлення українського суспільства, стрімко зростає роль майбутніх фахівців у галузі музично-педагогічної освіти як представників творчої інтелігенції країни, активних трансляторів художньо-освітнього потенціалу творів мистецтва у навчально-виховній роботі зі школярами. Сприяти художньому відродженню нації зможе вчитель нової формації, який володіє високим рівнем особистої, загальної та професійної культури, на засадах глибинного засвоєння світового мистецтва прагне зберігати і примножувати національні мистецькі традиції. Виконання окреслених завдань ставить особливі вимоги до організації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя музики, зорієнтовує її на формування мистецького досвіду студентів.

Розв'язання цієї проблеми є підґрунтям якісного оновлення та вдосконалення музично-педагогічної освіти, в якій нині поки що не повністю враховується потреба змістового узгодження викладання споріднених дисциплін гуманітарного циклу із засвоєнням фахових інструментальних та вокально-диригентських дисциплін. Відсутність у навчальних планах таких курсів як «Суміжні мистецтва», «Психологія мистецтва», «Філософія мистецтва» призводить до того, що інтегрування навчальної інформації в цілісну систему знань покладається на самих студентів. У процесі навчання майбутнього вчителя музики викладання фахових дисциплін має поєднуватись з універсальною мистецькою підготовкою, формуванням мистецьких знань на історико-культурних засадах та з набуттям навичок мистецько-педагогічної діяльності. Змістовою опорою фахової підготовки слід визнати фундаментальні знання мистецтва як засобу пізнання та естетичного засвоєння світу. Випускник ВНЗ за напрямом підготовки «Музичне мистецтво» має вміти застосовувати на практиці педагогічно доцільні художні аналогії між музикою та іншими галузями мистецтва, бути готовим до викладання в загальноосвітній школі інтегрованих мистецьких курсів, до формування в учнів ціннісних мистецьких орієнтацій та необхідних базових компетентностей для забезпечення потреб їхньої творчої самореалізації та духовного самовдосконалення.

У працях сучасних науковців широко досліджувались такі види досвіду, як герменевтичний – М.Мінаков, психологічний – Л.Воробйова, індивідуальний – О.Лактіонов, професійний – Ю.Стрелков, Ю.Тукачов, ментальний – М.Холодная, досвід творчої діяльності - О.Корсакова, В.Моляко, естетичний - І.Зязюн, Г.Карась, Н.Пахальчук, Т.Скорик, художньо-естетичний – О.Шевнюк, музично-естетичний – Т.Завадська, морально-естетичний – С.Хлебик, морально-етичний – О.Олексюк, досвід музично-виконавської діяльності – О.Хлебнікова, досвід художньо-педагогічного спілкування – І.Сипченко, моральний – Т.Гризоглазова, художньо-епістемологічний – О.Довгань та інші. Аналіз наукових досліджень засвідчив зростання інтересу вчених до проблеми розвитку художньої культури майбутніх вчителів музики, розширення їхньої компетентності в різних видах мистецтва, поліхудожнього виховання (Л.Масол,

Л.Рапацька, О.Шевнюк, О.Щолокова, Б.Юсов та інші). При такому підході поза увагою науковців залишається проблема формування мистецького досвіду студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів як необхідної умови глибинного осягнення, засвоєння та використання мистецьких творів у майбутній педагогічній діяльності. Переважно поняття «мистецький досвід» усвідомлюється в контексті визнання та підтвердження досягнень мистецької діяльності діячів образотворчого, музичного мистецтва, видатних поетів, драматургів, літераторів, театральних та кіномитців, однак, поряд із широким застосуванням конкретної дефініції у вітчизняній педагогіці воно не одержало.

Формування мистецького досвіду в студентів пов'язане з досягненням ними глибинного розуміння закладеного в художньому творі авторського задуму, з умінням наводити аналогії між художнім твором і власним життєвим досвідом, з устремлінням до розкодування авторських послань на засадах ґрунтовного вивчення семантики художньої мови різних видів мистецтва. Всі викладені положення можуть бути реалізовані через застосування в навчально-виховному процесі герменевтичних методів пізнання, визнання герменевтичної категорії «розуміння» - основним способом художнього спілкування.

Суттєва обмеженість використання пізнавального потенціалу мистецьких творів у процесі розвитку творчої особистості студентів, виявлена у музично-педагогічних закладах освіти, призвела до виникнення деяких суперечностей між: нинішнім змістом та завданнями педагогіки мистецтва і професійною підготовкою вчителів музики; мистецько-освітнім потенціалом студентів та ефективністю його використання у практичній діяльності; застосуванням принципів інтеграції навчальних дисциплін та недостатнім методичним забезпеченням активної творчої самореалізації майбутніх учителів музики.

Теоретико-практичне значення та актуальність окреслених проблем зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету «Дидактичне забезпечення якісного оновлення змісту освіти в системі підготовки студентів педвузів» (держ. реєстр. 0102U000737), кафедри музикознавства та інструментальної підготовки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за темою: «Теоретико-методичні засади викладання мистецьких дисциплін у фаховій підготовці вчителя музики» (протокол №6 від 4.01.2006). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 19.12.2007) та узгоджено міжвідомчою Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол №2 від 26.02.2008).

Мета дослідження – обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування мистецького досвіду майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що ефективність формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики у фаховій підготовці можлива за умови дотримання таких педагогічних умов:

- упровадження в навчальний процес герменевтичних методів спілкування з мистецтвом;
- застосування в процесі фахової мистецької підготовки інтегративного підходу;
- створення в навчальному закладі мистецько-освітнього середовища, що забезпечить максимальну реалізацію творчого потенціалу студентів.

Завдання дослідження:

1. Уточнити й конкретизувати сутність, зміст і структуру поняття «мистецький досвід майбутнього вчителя музики».
2. З'ясувати критерії та рівні сформованості мистецького досвіду студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів.
3. Визначити педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування мистецького досвіду майбутніх учителів музики.
4. Розробити методику формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики та експериментально перевірити її ефективність шляхом упровадження в навчально-виховний процес.

Об'єкт дослідження: фахова підготовка майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження: методика формування мистецького досвіду майбутніх учителів музики.

Нормативною базою дослідження є положення Законів України «Про освіту» (1996 р.), «Про вищу освіту» (2002 р.), Національної доктрини розвитку освіти в Україні (2002 р.), Концепції професійно-технічної (професійної) освіти (2004 р.), Державна програма «Вчитель» (2002 р.), освітньо-професійна програма підготовки бакалавра (напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво») та інші нормативні документи.

Методологічною основою дослідження є базові концепції філософії, психології, педагогіки та естетики з питань дослідження категорій досвіду та мистецтва; сучасні парадигмальні концепції змісту мистецької освіти: знаннево-інформаційна, культурологічна, ціннісна; особистісно орієнтований, акмеологічний, аксіологічний, професіографічний та синергетичний підходи до навчання.

Теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення філософської науки про досвід (Аристотель, Ж.Батай, Ф.Бекон, Н.Вахтомін, В.Вундт, Л. да Вінчі, Г. Гадамер, Г.Гегель, І.Гербарт, Гіппократ, Т.Гоббс, Е.Гуссерль, Демокрит, В.Дільтай, Дж.Дьюї, Е.Кант, І.Касавін, О.Лактіонов, Дж.Локк, М.Мінаков, М.Монтень, Платон, А.Потебня, П.Рікерт, Ж.Сартр, К.Роджерс, М.Уваров, Ф.Шлейрмахер, А.Шопенгауер, W. Röd); про мистецтво (Аристотель, Г.Гадамер, Н.Гартман, В.Іванов, О.Кривцун, Б.Кроче, В.Кудін, Л.Левчук, О.Лосев, Ф.Ніцше, Е.Суріо, Г.Тарасов, Ф.Шеллінг, В. Suchodolski); наукові праці з теорії та практики мистецької освіти (Л.Арчажнікова, Ю.Афанасьєв, Б.Брилін, І.Зязюн, А.Козир, Л.Масол, О.Олексюк, В.Орлов, О.Отіч, Г.Падалка, О.Рудницька, О.Щолокова та інші); теоретичні засади

проблеми розуміння (В.Александров, А. Антонів, В.Знаков, А.Коваленко, Г.Костюк, Ю.Корнілов, С.Рубінштейн, Н.Чепелева); основні положення психології мистецтва (Л.Бочкарьов, Л.Виготський, В.Петрушин, Г.Тарасов, Б.Теплов, Т.Сирятська, О.Федорович, Г.Шингаров, П.Якобсон, S. Szuman), ключові ідеї теорії і методики підготовки вчителя у вищому навчальному закладі (О.Абдуліна, В. Андрющенко, Н.Біла, Т.Брайченко, К.Васильківська, О.Глузман, Н.Гузій, Р.Гуревич, В.Дряпіка, М.Кадемія, Т.Корольова, Б.Крїтський, М.Лещенко, Т.Морозова, І.Немикіна, Г.Нестеренко, Н.Ничкало, О.Пехота, Т.Пляченко, С.Подворна, М.Сметанський, Г.Тарасенко, В.Шахов, О.Шевнюк); теорія і методика застосування в навчальному процесі досвіду інтеграції мистецтв (О.Кривцун, Л.Масол, В.Ражніков, Л.Рапацька, Т.Рейзенкінд, М.Сова, Б.Юсов, P.Bourdieu, R. Galizot, M. Przychodzinska-Kaciczak та інші.

У розв'язанні окреслених завдань застосовувались такі **методи дослідження**: теоретичні – аналіз та узагальнення філософської, психологічної, педагогічної та спеціальної літератури з метою осягнення теоретичних основ досліджуваної проблеми, моделювання навчально-виховного процесу; емпіричні – педагогічне спостереження, анкетування, інтерв'ювання, бесіди, тестування, педагогічний експеримент для виявлення рівнів сформованості мистецького досвіду студентів; статистичні – математичне опрацювання результатів дослідження, методи графічної обробки експериментальних даних з метою якісного аналізування та забезпечення достовірності одержаних результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі факультету музичного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, на кафедрі музики і хореографії з методиками викладання навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, у Вінницькому гуманітарно-педагогічному коледжі. У дослідно-експериментальній перевірці брали участь 399 студентів, 36 викладачів.

Організація та етапи дослідження. Дисертаційне дослідження проводилось у три етапи і тривало впродовж 2004-2010 року.

На першому етапі (2004-2006 рр.) – здійснено аналіз досліджуваного феномену з позицій філософії, психології, педагогіки та естетики; сформульовано об'єкт, предмет, гіпотезу, мету дослідження; розроблено експериментальну програму дослідження, проведено констатувальний етап експерименту.

Другий етап (2006-2008 рр.) – на основі проведеного констатувального етапу експерименту визначено рівні сформованості мистецького досвіду майбутніх учителів музики, теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики у фаховій підготовці; здійснено узагальнення та систематизацію емпіричних даних дослідження.

Третій етап (2008-2010 рр.) - проведено формувальний етап експерименту, в процесі якого було перевірено ефективність впровадження педагогічних умов

формування мистецького досвіду в навчально-виховний процес; проаналізовано й узагальнено експериментальну методика; розроблено навчальну програму та методичні матеріали до спецкурсу «Основи мистецького досвіду» для студентів напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво», що впроваджувалися в практику вищих навчальних закладів освіти України; підведено підсумки дослідження; сформульовано висновки.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що

- *вперше*: теоретично обґрунтовано зміст і структуру поняття «мистецький досвід майбутнього вчителя музики», визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність його формування у фаховій підготовці студентів;

- *розроблено* критерії та визначено рівні сформованості мистецького досвіду студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів; експериментально апробовано методика формування мистецького досвіду у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики;

- *удосконалено*: зміст і форми фахової підготовки майбутніх учителів музики, зорієнтованої на формування їхнього мистецького досвіду;

- *подальшого розвитку набули* теоретичні підходи щодо фахової підготовки майбутнього вчителя музики в контексті формування його мистецького досвіду.

Практичне значення здобутих результатів дослідження полягає в розробці методики формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики, навчальної програми спецкурсу «Основи мистецького досвіду», методичних матеріалів для студентів і викладачів ВНЗ з мистецьким напрямом підготовки, розробці індивідуальних пакетів мистецьких знань, що можуть бути використані студентами у майбутній мистецько-педагогічній діяльності, проведенні мистецько-освітніх заходів у загальноосвітніх школах.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес підготовки вчителя музики на факультеті музичного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка №10/63 від 12.10.2010 р.), на кафедрі теорії, історії музики та гри на музичних інструментах педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка №42 від 05.07.2010 р.), на кафедрі музики і хореографії з методиками викладання навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка №385 від 25.06.2010 р.), на мистецькому факультеті Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 157-Н від 16.06.2010 р.), на кафедрі музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №17-14/2521 від 14.09.2010 р.), у Вінницькому обласному комунальному гуманітарно-педагогічному коледжі (довідка № 01-06-146 від 26.04.2010 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення дисертації опубліковано у педагогічних, науково-методичних працях автора, оприлюднено в доповідях на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах різного рівня: на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Художня освіта та естетичне виховання молоді» (Луганськ, 2008);

на третій Міжнародній науково-практичній конференції «Слов'янське музичне мистецтво у контексті європейської культури» (Вінниця, 2009), на четвертій науково-практичній конференції «Ставропігійські філософські студії. Творчість і сучасна наука» (Львів, 2009), на десятій Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми», на Всеукраїнській науковій конференції «Мистецька освіта ХХІ століття: проблеми теорії і практики» (Ніжин, 2010), на Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» (Вінниця, 2009), на науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, 2005-2010).

Публікації: Основні положення та результати дослідження викладено у 14 одноосібних публікаціях, із них 6 – у провідних фахових виданнях.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації - 312 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 188 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 10 рисунків на 6 сторінках. Список використаних джерел складає 327 найменувань, з них 14 - іноземною мовою. Додатки викладено на 88 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; сформульовано гіпотезу роботи; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації; наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження у педагогічну практику.

У першому розділі – **«Мистецький досвід майбутнього вчителя музики як професійна проблема»** на підставі аналізу філософського, психолого-педагогічного та естетичного підходів до питань досвіду та мистецтва уточнено, розкрито сутність і зміст поняття «мистецький досвід майбутнього вчителя музики», визначено його структуру; виявлено психолого-педагогічні особливості та специфіку формування досліджуваного феномену в фаховій підготовці студентів.

Глибинне осягнення художніх творів встановлює тісний зв'язок життєвого досвіду індивіда з досвідом, який людство набуло в процесі створення мистецтва, визначає умови входження молодих людей у світ, де масова експансія субкультури здійснює негативну перетворювальну функцію. За цих умов формування мистецького досвіду є необхідною складовою підготовки майбутніх учителів музики, завданням яких є збагачення духовності підростаючого покоління, формування в учнів системи високих художніх цінностей, виявлення та сприяння розвитку їх мистецької індивідуальності.

У набутті мистецького досвіду як досвіду художнього розуміння та саморозуміння, визначальну роль відіграє герменевтична категорія «розуміння», що встановлює взаємозв'язок елементів життєвого та художнього

буття, відкриває шляхи для глибинного самоаналізу й самоусвідомлення особистості в життєвому й мистецькому просторі. Даний досвід є сформованою в процесі практичної діяльності системою відношень суб'єкту зі світом (світоорієнтуванням) та самим собою. Інтеграція до цієї системи мистецтва поглиблює її художнім світовідчуттям, унаслідок чого ми маємо нагоду констатувати, що мистецький досвід є злиттям двох досвідів: досвіду мистецтва та досвіду художнього світовідношення особистості, в якому категорія досвіду доводить наявність пізнавально-когнітивного компоненту й виступає засобом пізнання, а категорія «мистецтво» вказує на інтуїтивно-логічний шлях досягнення майстерності й досконалості. В суб'єктивному синтезі мистецької діяльності мистецький досвід є основою вдосконалення і самовдосконалення особистості.

Теоретичний аналіз філософської (В.Александров, Н.Вахтомін, І.Зязюн, І.Касавін, М.Мінаков), психологічної (Є.Божович, Н.Ковалевська, Є.Конєва, Ю.Корнілов, О.Лактіонов, Є.Савін, Ю.Стрелков, М.Холодная, І.Якиманська), педагогічної (Л.Масол, О.Отіч, В.Пішванова, Г.Падалка, С.Подворна, О.Рудницька та ін.) літератури дозволив уточнити зміст досліджуваного поняття. У дисертації мистецький досвід майбутнього вчителя музики визначається як сукупність засвоєних мистецьких знань, умінь і навичок, одержаних в результаті активного практичного пізнання мистецтва, основа майбутньої мистецько-педагогічної діяльності, що ґрунтується на цілісному пізнанні й емоційному осягненні мистецьких творів, творчій мистецькій самореалізації студента в процесі навчання, його готовності до транслявання художньої культури у навчально-виховній роботі з учнями.

Специфіка мистецького досвіду в фаховій підготовці майбутнього вчителя музики полягає в тому, що він формується у здійсненні художнього спілкування з творами мистецтва за умови обов'язкової участі таких процесів, як сприйняття, уявлення, мислення, розуміння, рефлексія, інтерпретація. Теоретичний аналіз цих феноменів є підставою визначення структурно-сміслових компонентів мистецького досвіду майбутнього вчителя музики, якими є гносеологічний, герменевтичний, емотивний та праксеологічний компоненти.

З метою діагностики дійсного стану сформованості мистецького досвіду в студентів ВНЗ за напрямом підготовки «Музичне мистецтво» у відповідності до визначених компонентів обґрунтовано критерії та показники досліджуваного феномену. Ними є: мистецько-освітній критерій, в основу якого покладено глибину мистецького пізнання студентів (рівень мистецької ерудиції, здатність до художнього спілкування, вміння аналізувати власний мистецький досвід, наявність потреби в самовдосконаленні); дослідно-пізнавальний критерій - глибина художнього розуміння мистецтва (вияв мистецько-пізнавального потенціалу, ступінь розуміння мистецької семантики, глибина особистісного сприймання, здатність до інтуїтивного пізнання); емоційно-ментальний критерій - емоційно-розумове осягнення мистецьких творів (емоційна культура і артистизм, вміння керувати власною емоційністю, емоційна чуттєвість, художня емпатійність, художньо-емоційна сприйнятливість); професійно-

мистецькотворчий - наявність умінь і навичок мистецької діяльності (визначеність мистецько-професійних прагнень, самооцінка творчого потенціалу, сформованість мистецького «Я-образу», володіння вербальною і виконавською інтерпретацією, готовність до самостійної мистецько-педагогічної діяльності).

Сформованість мистецького досвіду класифікувалася за трьома рівнями: низьким, середнім і високим. Низький рівень характеризувався відсутністю у студентів прагнень до глибинного осягнення художніх творів, потреби в самовдосконаленні, недостатнім обсягом мистецьких знань, нездатністю до художньої емпатійності, не достатньою сформованістю музично-виконавських умінь та понятійно-термінологічного словникового запасу. Середній рівень продемонстрували студенти, які: володіли необхідною кількістю мистецьких знань, проте не виявляли активності в їх поглибленні та практичному застосуванні, в осягненні програмного репертуару демонстрували вміння вербалізувати свої інтерпретаційні задуми, але у наявності залишалась недорозвиненість технологічних ресурсів, емоційної культури, артистичних здібностей. Високий рівень указував на: наявність у студентів системних мистецьких знань і на їх основі широко розвиненої мистецької інтуїції, володіння акторськими здібностями, мобільність використання мистецьких умінь і навичок, уміле здійснення вербальної інтерпретації творів мистецтва, наявність мистецьких здібностей. Результати діагностування засвідчили недостатній рівень сформованості мистецького досвіду у студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів (зафіксовано 37,19% респондентів з низьким, 44,69% середнім і 18,12% з високим рівнем мистецького досвіду).

У другому розділі **«Теоретичні засади формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки»** на підставі проведеного теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та з урахуванням результатів констатувального етапу експерименту було визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування мистецького досвіду студентів ВНЗ з напрямом підготовки «Музичне мистецтво», якими є: упровадження в навчальний процес герменевтичних методів спілкування з мистецтвом; застосування в процесі фахової мистецької підготовки інтегративного підходу; створення в навчальному закладі мистецько-освітнього середовища, що забезпечить максимальну реалізацію творчого потенціалу студентів.

Важливість виокремлених педагогічних умов підтверджується тим, що:

1) значний дослідний потенціал, притаманний герменевтичним методам спілкування з творами мистецтва, виховує у майбутнього вчителя музики здатність до самостійного застосування засобів наукового пізнання в усіх видах мистецько-педагогічної діяльності;

2) застосування інтегративного підходу забезпечує нову, більш високу якість різногалузевих мистецьких знань студентів, сприяє самовизначеності та самореалізації майбутніх фахівців у професійній та суміжних із нею видах діяльності;

3) спостереження за професійною спрямованістю студентів, діалогічне

спілкування на предмет визначення їхніх мистецьких уподобань, виявлення здібностей до мистецтв, надання можливостей для їх творчої реалізації, перетворення навчального закладу на творчу лабораторію проектують організацію різноманітних студентських мистецьких товариств, клубів, міні філармоній, у яких в процесі здійснення живого художнього спілкування (фестивалі, конкурси, концерти) відбувається формування, збагачення та обмін мистецьким досвідом студентів і викладачів.

Визначені педагогічні умови та розроблена експериментальна методика лягли в основу побудови педагогічної моделі формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки (рис.1). Необхідними положеннями в ній визнано загальнометодичні принципи: відповідності змісту навчання студентів практичному викладанню музики в загальноосвітніх школах, що забезпечує тісний зв'язок навчання та виховання майбутніх вчителів музики з їх майбутньою мистецько-педагогічною діяльністю; принцип аперцептивності, що уможливорює: а) повноцінне осягнення мистецьких творів через усвідомлення студентами кожної їх деталі; б) систематизацію та впорядкування знань; в) розвиток асоціативного мислення майбутніх учителів музики. Специфічними принципами є: принцип художньої трилогічності, що зумовлює глибинне вивчення та осягнення специфіки художньої мови різних видів мистецтва; принцип художньої емпатійності, який уможливорює здійснення художнього спілкування на рівні глибокого психологічного проникнення в емоційний світ художньої епохи, дозволяє відчувати на собі почуття та переживання автора; принцип онтологічного осмислення творів мистецтва, що поглиблює інтелектуально-емоційний зв'язок «автор - суб'єкт сприйняття» входженням у світ філософських категорій; принцип рефлексивності, який забезпечує переосмислення художнього змісту мистецьких творів з позицій власного життєвого досвіду.

Послідовне впровадження розробленої експериментальної методики формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики було намічено здійснювати у три етапи: пошуково-пізнавальному, рефлексивно-інтерпретаційному та творчо-реалізаційному. Визнано необхідність застосування продуктивних і репродуктивних методів формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в їх відповідності до визначених принципів, етапів навчання й досягнення поставленої мети у формуванні кожного змістовного компоненту. Пріоритетність у формуванні мистецького досвіду майбутнього вчителя музики віддана таким навчально-виховним формам, як індивідуальні, індивідуально-групові та колективні заняття, лекції-концерти, самостійна робота студентів, виконання творчих завдань, підготовка та проведення педагогічної і виконавської практики, написання сценаріїв, режисерування та проведення мистецько-освітніх заходів, ведення індивідуального мистецького щоденника, створення власного мистецького портфоліо. На теоретико-методичному рівні обґрунтовано необхідність застосування у виконанні поставлених завдань особистісно орієнтованого, аксіологічного, акмеологічного, професіографічного та синергетичного підходів.

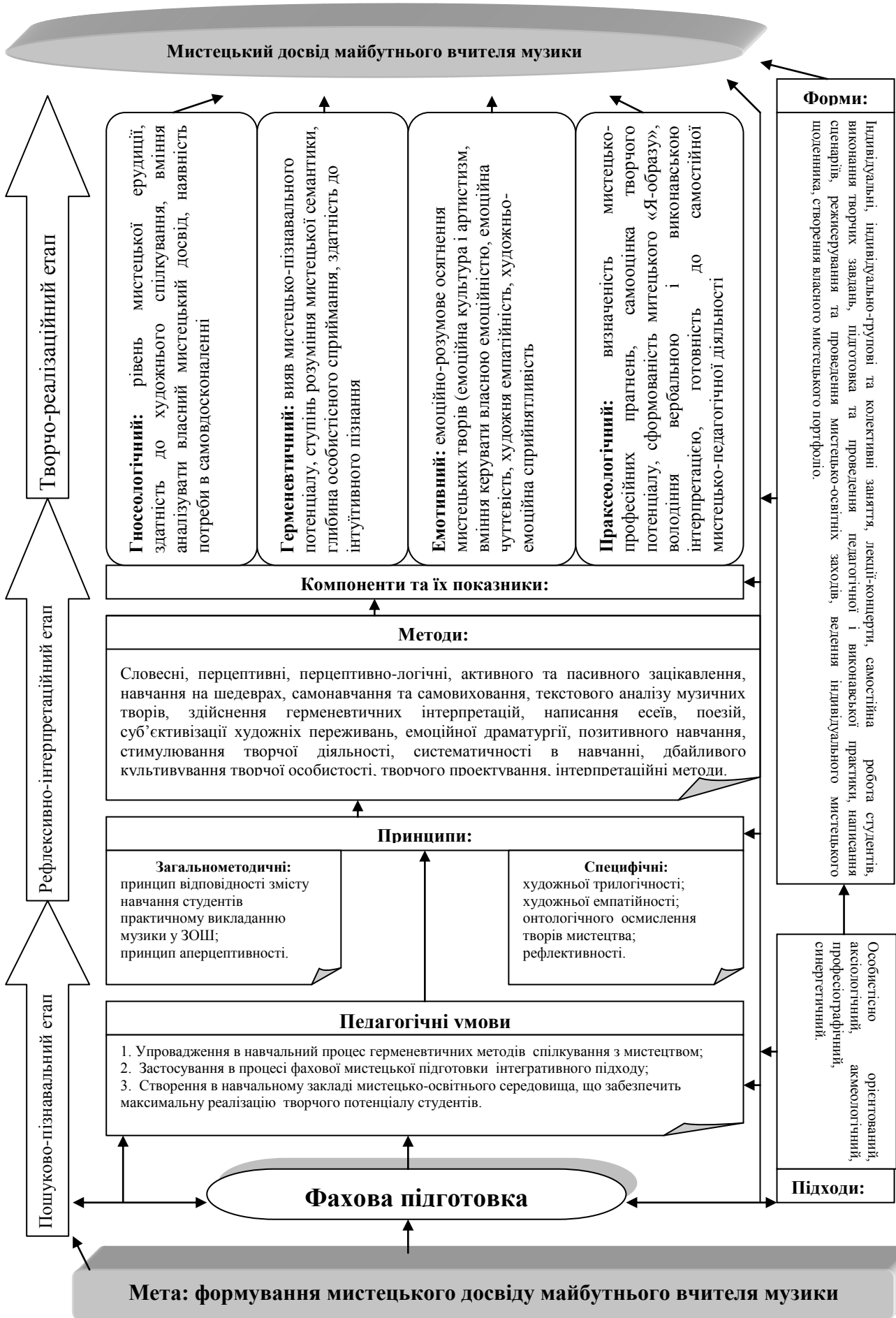

Рис. 2.5 Педагогічна модель формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики

У третьому розділі - «**Експериментальна перевірка педагогічних умов та методики формування мистецького досвіду в фаховій підготовці майбутнього вчителя музики**» висвітлено процес впровадження розробленої експериментальної методики формування мистецького досвіду в фахову підготовку майбутніх учителів музики.

Метою формувального етапу експерименту була перевірка ефективності застосування визначених педагогічних умов. У експерименті взяли участь студенти факультету музичного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

У результаті проведення констатувального етапу експерименту було обрано контрольну (40 осіб) та експериментальну (39 осіб) групи, які за загальними характеристиками практично не відрізнялися від генеральної сукупності майбутніх учителів музики. Розподіл студентів за рівнями розвитку мистецького досвіду обох обраних для експерименту груп був приблизно однаковим, що дозволило зробити висновок про репрезентативність вибірки. Комплектування контрольної та експериментальної груп було здійснено на початковій стадії планування формувальної частини експерименту.

Оскільки результати констатувального етапу експерименту у контрольній та експериментальній групах дещо різні, то виникла необхідність довести наступну нуль-гіпотезу: відмінності між показниками результатів обстеження студентів цих груп є випадковими, тобто дані статистично не відрізняються. Найбільш потужним непараметричним критерієм відкидання хибної гіпотези вважається χ^2 -критерій. Обчислення засвідчило, що результати обстеження студентів контрольної та експериментальної груп під час виявлення усіх показників мистецького досвіду статистично не відрізняються, оскільки обчислений χ^2 -критерій (2,529) менший за критичне значення при $m-1=3$ ступенях свободи, яке складає 23,685 при вірогідності допустимої помилки менше 5%. Отже, обрані групи могли бути використані для подальших досліджень як контрольна й експериментальна.

Поетапна реалізація педагогічних умов та методики формування мистецького досвіду студентів експериментальної групи розпочиналася з пошуково-пізнавального етапу, завданням якого було формування гносеологічного та герменевтичного компонентів. Серед методів, які широко використовувались на даному етапі, головна роль відводилась словесним, перцептивним та перцептивно-логічним методам формування знань, наочним методам активного та пасивного зацікавлення, методу навчання на шедеврах, самонавчання та самовиховання, текстового аналізу музичних творів. За участю студентів експериментальної групи було проведено низку мистецько-освітніх заходів під назвою «Музика як засіб пізнання світу», «Музика народів світу», «Історія виникнення музичних інструментів», що проходили у формі лекцій-концертів. Формування герменевтичного компоненту відбувалося в здійсненні герменевтичних інтерпретацій музичних творів, залученні студентів до написання есе, поезій, ведення мистецького щоденника, оформлення мистецького портфоліо. Студенти експериментальної групи одержали

спеціально розроблені індивідуальні пакети мистецьких знань, що містили в собі електронну версію лекційної частини спецкурсу «Основи мистецького досвіду», значну кількість ілюстративного матеріалу, творів образотворчого, музичного та кіномистецтва, електронні адреси мистецько-освітніх сайтів у мережі Internet.

Завданням другого, рефлексивно-інтерпретаційного етапу було формування емотивного та деяких параметрів праксеологічного компонентів мистецького досвіду, а саме: розвиток артистизму та художньої емпатійності студентів, формування емоційної культури, виховання прагнень до художніх перевтілень, відкритості до емоційного впливу творів мистецтва, формування музично-виконавських навичок, умінь вербалізації власних виконавсько-інтерпретаційних задумів. Найбільше на даному етапі застосовувались: метод суб'єктивізації художніх переживань, пов'язаний із дидактичним застосуванням емпатії як форми художнього пізнання; методи емоційної драматургії; метод «позитивного навчання», що є ефективним засобом підвищення самооцінки майбутнього вчителя музики (його сутність полягає у центричності досягнень та успіхів студента, а не його помилок і поразок).

Формування праксеологічного компоненту мистецького досвіду у студентів експериментальної групи здійснювалось на третьому творчо-реалізаційному етапі впровадження експериментальної методики. Серед завдань, які ставились на даному етапі, слід виокремити: виховання у студентів усвідомлено позитивного ставлення до майбутньої професії, підготовка до самостійної мистецько-педагогічної діяльності; закладення основ саморозвитку та самовдосконалення; формування у студентів професійних умінь та навичок, досягнення їх органічності й природності через поєднання художнього і технічного начал; розширення музично-технологічних ресурсів, досягнення високого рівня мобільності їх використання; виховання уміння здійснювати об'єктивну самооцінку власного творчого потенціалу та знаходити шляхи його втілення й розвитку; формування мистецького «Я-образу» студентів. У відповідності до визначених завдань, на даному етапі застосовувались методи стимулювання творчої діяльності, систематичності в навчанні, дбайливого культивування творчої особистості, творчого проектування, інтерпретаційні методи. Основною формою у цей час було обрано позааудиторну творчу роботу зі студентами, індивідуальну й групову репетиційну підготовку до проведення мистецько-освітніх заходів та індивідуальні заняття в класі вивчення фахових дисциплін.

Особливістю творчо-реалізаційного етапу було впровадження у навчальний процес творчого проекту організації та проведення традиційних форм звітності з фахових дисциплін (контрольні модулі, заліки, іспити) у формі публічних концертів, конкурсів, фестивалів, олімпіад. Визначення їх тематики, написання сценаріїв із залученням літературно-поетичних анотацій до виконуваних творів, були формою самостійних індивідуальних науково-дослідних та виконавських завдань студентів.

Утворення в експериментальній групі своєї лабораторії розвитку талантів студентів, надання їм можливостей для практичного застосування

набутих знань, умінь і навичок, дозволило організувати різноманітні студентські мистецькі товариства (поетичні, композиторські, клуб авторської пісні), створення на базі групи фольклорного ансамблю «Ars-nova» та рок-гурту «Ларус», що в цілому привело до значного зростання кількості студентів, які досягли високого рівня сформованості мистецького досвіду (з 17,95% на початку експерименту до 56,44% в кінці). Високий рівень характеризувався набутими вміннями студентів здійснювати процес художнього спілкування з програмним репертуаром через глибинне бачення сутності змісту музичного твору та досягнення довершеності у його виконанні на основі: а) вивчення різних інтерпретацій; б) виведення своєї інтерпретації; в) відхилення інтерпретаційного процесу та оперування чистим мистецтвом на основі високорозвиненої мистецької інтуїції; д) уміння приводити себе в концертний стан підвищеної творчої емоційної напруги та натхнення. Окрім того, високий рівень сформованості мистецького досвіду визначався як - «цілісна людина мистецтва». До нього було віднесено студентів, які в процесі навчання активно прагнули розвитку власних мистецько-пізнавальних інтересів, у спілкуванні з мистецтвом пізнавали особистий внутрішній світ; одержали універсально-інтегровані фундаментальні мистецькі знання; використовували потенціал мистецьких творів для розвитку власного інтелекту; виконували мистецькі навчальні настанови: виявляли нетерпимість до байдужості, закостеніння і черствіння суспільства, з радістю розлучалися з власною обмеженістю, прагнули оточити своє існування високохудожніми мистецькими зразками; дбайливо і відповідально ставилися до унікальності свого буття і буття кожної людини.

Своєрідним фінальним акордом впровадження експериментальної методики стало проведення на факультеті музичного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського фестивалю мистецької творчості студентів, де були представлені всі види мистецької діяльності, якими має володіти майбутній учитель музики. Участь у ньому брали студенти експериментальної групи. На фестивалі було презентовано збірку поезій студентів і викладачів «Поетичні настрої», відбулися виступи аматорських студентських колективів, молодих композиторів, виконавців авторських пісень, студенти демонстрували навички концертмейстерства, виконання шкільного репертуару, здобутки своєї мистецько-педагогічної діяльності – представляли колективи, де вони виконували роль керівників: це були різноманітні склади ансамблів – духовної музики, фольклорні і рок-гурти.

Аналіз результатів формувального етапу експерименту виявив позитивну динаміку формування мистецького досвіду у студентів експериментальної групи (рис.2), що також підтверджується математичним опрацюванням результатів дослідження. Статистична обробка даних виявила, що зміни у мистецькому досвіді студентів контрольної групи, які відбулися в період проведення формувального етапу педагогічного експерименту, не є статистично значущими (значення χ^2 -критерію – 2,82). Для експериментальної групи значення χ^2 -критерію (36,23) більше за відповідне граничне значення χ^2 -

критерію при $m-1=2$ ступенях свободи, яке складає 5,99 при вірогідності допустимої помилки менше 0,05. Отже, з вірогідністю помилки не більше 5%

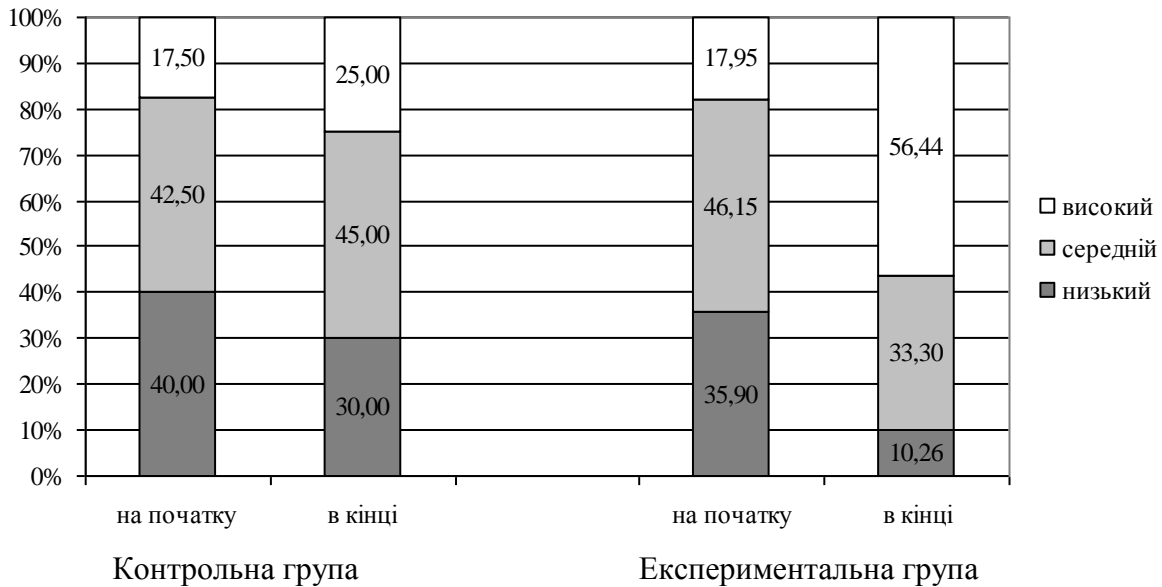

Рис. 2 Динаміка сформованості мистецького досвіду у студентів контрольної та експериментальної груп

можна стверджувати, що в результаті застосування експериментальної методики, побудованої на визначених педагогічних умовах, у студентів експериментальної групи відбулися статистично значущі зміни у формуванні мистецького досвіду.

Проведене дослідження та одержані результати педагогічного експерименту свідчать про ефективність розробленої методики, виконання поставлених завдань, досягнення мети та доведення гіпотези, що у сукупності дозволяє сформулювати такі **висновки**:

1. Аналіз наукової літератури засвідчив недостатню визначеність сутності поняття «мистецький досвід». На підставі визнання пріоритетності ролі мистецтва у розвитку особистості та за допомогою застосування герменевтичного підходу уточнено й запропоновано до введення у науковий обіг поняття «мистецький досвід майбутнього вчителя музики». У дисертації мистецький досвід майбутнього вчителя музики визначається як сукупність засвоєних мистецьких знань, умінь і навичок, одержаних в результаті активного практичного пізнання мистецтва, основа майбутньої мистецько-педагогічної діяльності, що ґрунтується на цілісному пізнанні й емоційному осягненні мистецьких творів, творчій мистецькій самореалізації студента в процесі навчання, його готовності до транслявання художньої культури у навчально-виховній роботі з учнями. Мистецький досвід майбутнього вчителя музики є його особистісним утворенням, що включає в себе гносеологічний, герменевтичний, емотивний та праксеологічний компоненти.

2. В дисертаційному дослідженні визначено і теоретично обґрунтовано критерії сформованості мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в фаховій підготовці, якими є мистецько-освітній критерій, в основу якого покладено глибину мистецького пізнання студентів (рівень мистецької

ерудиції, здатність до художнього спілкування, вміння аналізувати власний мистецький досвід, наявність потреби в самовдосконаленні); дослідно-пізнавальний критерій - глибина художнього розуміння мистецтва (вияв мистецько-пізнавального потенціалу, ступінь розуміння мистецької семантики, глибина особистісного сприймання, здатність до інтуїтивного пізнання); емоційно-ментальний критерій - емоційно-розумове осягнення мистецьких творів (емоційна культура і артистизм, вміння керувати власною емоційністю, емоційна чуттєвість, художня емпатійність, художньо-емоційна сприйнятливність); професійно-мистецькотворчий - наявність умінь і навичок мистецько-педагогічної діяльності (визначеність мистецько-професійних прагнень, самооцінка творчого потенціалу, сформованість мистецького «Я-образу», володіння вербальною і виконавською інтерпретацією, готовність до самостійної мистецько-педагогічної діяльності).

3. На підставі проведеного дослідження доведено, що ефективність формування мистецького досвіду майбутніх вчителів музики залежить від комплексної реалізації таких педагогічних умов, як: упровадження в навчальний процес герменевтичних методів спілкування з мистецтвом; застосування в процесі фахової мистецької підготовки інтегративного підходу; створення в навчальному закладі мистецько-освітнього середовища, що забезпечить максимальну реалізацію творчого потенціалу студентів.

4. В основу експериментальної методики покладено визначені педагогічні умови, загальнометодичні та специфічні принципи: відповідності змісту навчання студентів практичному викладанню музики в загальноосвітніх школах та нині діючим навчальним програмам, аперцептивності, художньої трилогічності, художньої емпатійності, онтологічного осмислення мистецьких творів, рефлексивності. Доведена ефективність застосування у процесі формування мистецького досвіду майбутніх вчителів музики визначених методів, форм, засобів та підходів. Результатом педагогічного експерименту стало значне зростання мистецької ерудиції студентів, покращення їхнього ставлення до навчання і майбутньої професії, підвищення ефективності навчально-виховного процесу в цілому.

У процесі формувального етапу експерименту розроблено і впроваджено навчальну програму та методичні матеріали до спецкурсу «Основи мистецького досвіду», які містять низку професійних завдань, що стоять перед мистецькою освітою: формування мистецького досвіду майбутніх вчителів музики; виховання у них ставлення до мистецьких творів як до способу світо- і самопізнання; розвиток мистецько-пізнавальних інтересів студентів, здатності переосмислювати об'єктивну реальність у відповідності до одержаних вражень від художнього спілкування; формування у майбутніх вчителів музики системи мистецьких знань, інформаційно-пізнавальних компетентностей, вміння глибоко сприймати, аналізувати і відтворювати програмні музичні твори; виховання здатності використання набутих знань, умінь, навичок у самостійній мистецько-педагогічній діяльності; сприяння розвитку мистецьких здібностей майбутніх вчителів музики, їх здатності до організації навчально-виховної роботи в школі на пріоритетних засадах мистецької освіти.

Проведене дисертаційне дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів, дотичних до проблеми формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в фаховій підготовці. Подальшого вивчення та наукового обґрунтування потребують питання поглиблення мистецько-інтегративних напрямів навчання студентів, формування індивідуального мистецького досвіду кожного майбутнього вчителя музики на засадах застосування особистісно орієнтованого підходу, роль викладачів фахових дисциплін у формуванні мистецького досвіду студентів, мистецький досвід майбутнього вчителя музики як необхідна умова його творчої самореалізації.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. **Грінченко Т.Д.** Мистецький досвід майбутнього вчителя музики: теоретико-методологічні засади / Т.Д.Грінченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: // Зб.наук.праць. – Випуск 25 / Редкол.: М.І Сметанський (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2008. – С. 161-166.

2. **Грінченко Т.Д.** Мистецький досвід майбутнього вчителя музики: до питання теоретичного визначення поняття / Т.Д.Грінченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 21 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. – С. 349-354.

3. **Грінченко Т.Д.** Принципи художньої трилогічності та емпатійності у формуванні мистецького досвіду майбутнього вчителя музики / Т.Д.Грінченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: // Зб.наук.праць. – Випуск 28 / Редкол.: М.І Сметанський (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2009. – С. 148-152.

4. **Грінченко Т.Д.** Організаційно-педагогічні умови формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики / Т.Д.Грінченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 22 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. – С. 289-293.

5. **Грінченко Т.Д.** Методи формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки / Т.Д.Грінченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: // Зб.наук.праць. – Випуск 30 / Редкол.: В.І.Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2009. – С. 193-197.

6. **Грінченко Т.Д.** Формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики: інтегративний підхід / Т.Д.Грінченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців:

методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб.наук.пр. – Випуск 24 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. – С. 302-307.

Статті у збірках наукових праць

7. **Грінченко Т.Д.** «Проблеми викладання фортепіано у студентів естрадних та хореографічних відділів музично-педагогічних факультетів» // Т.Д.Грінченко // Актуальні проблеми культурологічного та музично-естетичного виховання // Зб. наукових статей та матеріалів. Вип.3. – Вінниця, 2007. – С.75-77.

8. **Грінченко Т.Д.** Специфіка мистецького досвіду у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики / Т.Д.Грінченко // Зб. наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика». Вип.3. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори – 2006», 2009. – С.461-463.

Матеріали наукових конференцій:

9. **Грінченко Т.Д.** Мистецька спрямованість фахової підготовки майбутнього вчителя музики / Т.Д.Грінченко // Художня освіта та естетичне виховання молоді: Зб. праць магістрантів, аспірантів і науковців у галузі художньо-естетичного виховання молоді. – Луганськ, 2008. – С. 44-47.

10. **Грінченко Т.Д.** Онтологічне осмислення музичного твору як необхідний принцип формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики / Т.Д.Грінченко // Проблеми і перспективи розвитку мистецької освіти в Україні // Зб. мат.-лів засідання «Круглого столу» Третьої Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих науковців «Слов'янське мистецтво в контексті Європейської культури». / Редкол.: Подолянчук С.В. (голова) та ін.– Вінниця, 2009. – С. 30-35.

11. **Грінченко Т.Д.** Діагностика стану сформованості мистецького досвіду студентів факультетів музичного мистецтва / Т.Д.Грінченко // Актуальні проблеми мистецької освіти (II школа методичного досвіду) / Зб. мат.-лів Всеукраїнського науково-практичного семінару «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» / Редкол.: Семко М.І. (голова) та ін. – Вінниця, 2009. – С. 58-62.

12. **Грінченко Т.Д.** Виховання цілісної людини мистецтва як основоположна мета формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики // Ставропігійські філософські студії. Зб.наук.пр. з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти. Вип.4 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Львів: «Ставропігійон», 2010. – (ULTIMA RATIO) – С. 145-156.

Інші матеріали:

13. **Грінченко Т.Д.** Фортепіанний калейдоскоп / Т.Д.Грінченко // Навчально-методичний посібник для студентів естрадних та хореографічних спеціалізацій. – Вінниця, 2007. – 71 с.

14. **Грінченко Т.Д.** Навчальна програма та методичні матеріали до спецкурсу «Основи мистецького досвіду» для студентів денної форми навчання / Т.Д.Грінченко // ВДПУ імені М.Коцюбинського, 2010. – 46 с.

АНОТАЦІЇ

Грінченко Т.Д. Формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. - Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2011.

У дисертаційному дослідженні теоретично обґрунтовано, уточнено зміст і структуру та запропоновано до введення у науковий обіг поняття «мистецький досвід майбутнього вчителя музики», розроблено й експериментально перевірено методику його формування в процесі фахової підготовки. У роботі визначено педагогічні умови ефективної підготовки студентів до професійної мистецько-педагогічної діяльності: упровадження в навчальний процес герменевтичних методів спілкування з мистецтвом; застосування в процесі фахової мистецької підготовки інтегративного підходу; створення в навчальному закладі мистецько-освітнього середовища, що забезпечить максимальну реалізацію творчого потенціалу студентів.

З'ясовано критерії та рівні сформованості мистецького досвіду майбутніх фахівців. Запропоновано шляхи вдосконалення змісту, форм і методів навчання на різних етапах підготовки вчителів музики. Подальшого розвитку набули теоретичні підходи щодо фахової підготовки майбутнього вчителя музики в контексті формування його мистецького досвіду.

Ключові слова: мистецький досвід, художнє розуміння, саморозуміння, твір мистецтва, художнє спілкування, готовність до мистецько-педагогічної діяльності, мистецький «Я-образ».

Грінченко Т.Д. Формирование художественного опыта будущего учителя музыки в процессе профессиональной подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2011.

Диссертация посвящена проблеме формирования художественного опыта будущих учителей музыки в процессе профессиональной подготовки.

Художественный опыт рассматривается как опыт художественного понимания и самопонимания. Его отличительной чертой является то, что он формируется в процессе художественного общения с произведениями искусства. Формирование данного опыта у студентов высших музыкально-педагогических заведений связано с достижением ними глубинного понимания заложенного в произведении авторского смысла, полноценного раскрытия художественного образа наряду с умением приводить аналогии с собственным

жизненным опытом, стремление к раскодированию авторских посланий на основе досконального изучения семантических значений и законов художественного языка различных видов искусства. В связи с этим, герменевтическая категория «понимание» в диссертации приобретает методологическое значение и является основным способом художественного общения и освоения будущими учителями музыки практических основ художественно-педагогической деятельности.

В диссертации теоретически обосновано, уточнено содержание и структура понятия «мистецький досвід», рассмотрены сложности перевода данного термина с украинского на русский язык. Исходящим понятием исследуемого феномена является понятие «мистецтво» (укр.), в русском языке – искусство, что ставит во главу угла художественное общение с произведениями искусства, которые в работе определяются как артефакты исследуемого опыта. Художественный опыт в диссертации представлен, как самодостаточное структурно-динамическое образование, сформированная в процессе профессиональной художественной деятельности система отношений личности с окружающим миром, превращённая форма деятельности в области искусства, в которой категория «искусство» является способом углубления отношений человек-мир, заполнением пробелов в рациональном видении мира интуициями художественного мироощущения. Знания о мире и о себе сконцентрированы в данном опыте в формах самостоятельного художественного мышления, способности к наведению художественных связей, овладении практическими навыками деятельности в области искусства и опытом использования нужных способов для достижения поставленных целей.

В диссертации художественный опыт будущего учителя музыки определяется как совокупность усвоенных художественных знаний, умений и навыков, полученных в результате активного практического познания искусства, основа будущей художественно-педагогической деятельности, что базируется на целостном познании и эмоциональном осмыслении художественных произведений, творческой самореализации студента в процессе обучения, его готовности к трансляции художественной культуры в учебно-воспитательной работе с учениками. Художественный опыт будущего учителя музыки – это его индивидуальное образование, которое включает в себя гносеологический, герменевтический, эмотивный и праксеологический компоненты.

В диссертации определены педагогические условия эффективности формирования художественного опыта студентов: внедрение в учебный процесс герменевтических методов общения с искусством; использование в процессе профессиональной художественной подготовки интегративного подхода; создание в учебном заведении художественно-образовательной среды, которая обеспечит максимальную реализацию творческого потенциала студентов.

Определены критерии и сформированы уровни художественного опыта будущих учителей музыки. Предложены пути усовершенствования содержания, форм и методов обучения на разных этапах подготовки студентов. Дальнейшее

развитие приобрели теоретические подходы касательно профессионального обучения будущего учителя музыки в контексте формирования его художественного опыта.

Ключевые слова: художественный опыт, художественное понимание, самопонимание, произведение искусства, художественное общение, готовность к деятельности в области педагогики и искусства, художественный «Я-образ».

Grinchenko T.D. Formation of artistic experience of the future music teacher during professional training. - Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Education. - Vinnitsa State Pedagogical University named after Myhajlo Kotsubynsky. - Vinnytsia, 2010.

In the dissertation theoretically grounded the contents and structure and proposed the scientific using of concept of artistic experience of the future music teacher', determined and experimentally verified pedagogical model of its formation in the process of professional training of students.

The study defines the pedagogical conditions for effective training of students for professional artistic activity: introduction in the educational process of hermenevtichnikh methods of socializing is with an art; application is in the process of professional artistic preparation of integrativnogo approach; creation in educational establishment artistic-educational environment which will provide maximal realization of creative potential of students.

Criteria and levels of artistic experience of future specialists are analyzed. Ways of improving the content, forms and methods of education at different stages of preparation of teachers-musicians have been proposed. The concept of «holistic art human» has been clarified. The problem of use of acquired while studying artistic experience in the future students art activity has been further developed.

Keywords: artistic experience, artistic awareness, work of art, artistic communication, preparedness to artistic activity, artistic «I-image».

Підписано до друку 06.09.2011 р. Формат 60x90/16.
Папір друкарський. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 212.

Редакційно-видавничий відділ
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.